

חזקת טומאה כיון דבידו לטבול. וכדכתבו **התוס'** לקמן (סד): ד"ה **אמר**, דבחסרון טבילה ליכא חזקת טומאה, כיון דבידו לטבול. אבל בירד לטבול מטומאת מת, כיון דמחוסר גילוח, הוי בחזקת טומאה.

(ד) **בא"ד**, דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא. ו**הרמב"ם** (פ"ו מניירות ה"כ) כתב, "סתר הכל מפני שהחזק לטומאה, וחזקת הטמא טמא עד שיטהר". וביאר **הקרבן אורה**, דלדעתו הוי בחזקת טמא ודאי ולא מחמת ספק. (ה) **תוס' ד"ה משוקע**, בתוה"ד, שמטעם גדול יש לומר הואיל והוא בחזקת טומאת מת לא הותרה טומאת התהום אצלו. ביאר **השב שמעתתא** (ש"ה פ"ב), דלא מטמאין ליה, משום דמחזיקין מאיסור לאיסור ודלא **כהמהרי"ט** (הובא לעיל אות ב), כיון דכשטבל נטהר מטומאתו הראשונה. אלא דכיון דטומאת התהום גבי מת הויא רבותא, דבכל הטומאות ליכא מידי בין טומאה ידועה לטומאת התהום, מסתבר דלא נתחדשה ההלכה אלא באדם שלא היה בחזקת טומאת מת.

(ו) **תוס' ד"ה מאן תנא**, בתוה"ד, ואתיא בין לרבנן בין לר' אליעזר. דכיון שנשחט הפסח, אם כן הוי הדם עומד לזרוק, וכל העומד לזרוק כזרוק דמי. כתב **הקרבן אורה**, דלר' אליעזר בעינן לתרץ דמיירי בפסח, אבל לרבנן מיירי אף בניזיר, דאינו סותר אפילו בנודע לאחר שחיטה קודם זריקה. וכן כתבו **התוס' בפסחים** (פ"א). ד"ה **אלא**. ו**השפת אמת** תמה על **הכסף משנה והלחם משנה** (פ"ו מניירות הי"ז), שכתבו בשם **התוס'**, דנזיר סותר נזירותו בנודע קודם זריקה. ו**הגר"א** (אמשניות בפירקין אות ב) כתב נמי, דלרבנן תליא מילתא בזריקת אחד מן הדמים, וכל שלא נזרק סותר נזירותו.

(ז) **תוס' ד"ה בעי רב חמא נטמא תוך מלאת**, בטומאה ידועה או בטומאת התהום. ו**רש"י ד"ה בעי**, פירש, דמיירי בטומאת התהום. ו**הרש"ש** פירש, דמיבעיא אי בטומאת התהום אולינן בתר ידיעה, והוי כאילו נטמא כשנודע לו. ומשום הכי בנודע לאחר מלאת סותר ז' לר' אלעזר, ולרבנן סותר הכל. או דלר' אלעזר לא גמירא הלכתא אלא בנודע אחר הגילוח, ולרבנן לאחר הקרבה. אבל בנודע מקודם, הוי כטומאה ידועה, ואולינן בתר שעת הטומאה, וסותר הכל.

דף סג ע"ב

(ח) **תוס' ד"ה הני מילי**, דקאמר ר"א אחר מלאת ז' סותר כי נטמא אחר מלאת והא דקא מיבעיא ליה תוך מלאת הוא וכו'. כתב **בפירוש הרא"ש ד"ה הני מילי**, דאף לרבנן מספקא לן, אי אולינן בתר טומאה וסותר הכל מדאורייתא, ומביא קרבן טומאה כדין נזיר טמא. או, דאולינן בתר ידיעה ואינו סותר אלא מדרבנן. ו**המאירי** כתב, דמספקא לן נמי לרבנן בניירות מרובה, בנודע לו לאחר מלאת שנטמא.

(ט) **בסוה"ד**, ובנטמא אחר מלאת פשיטא לך דאינו סותר כי אם ז' לר"א והכי נמי כי נטמא לפני מלאת דאינו סותר כי אם ז'. כתב **הרמב"ם** (פ"ו מניירות הי"ז), ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים נודע שהוא טמא, בין בטומאה ידועה בין בטומאת התהום, סותר הכל. וביאר **החזון איש** (אה"ע סימן קלט סקי"ב), דלדעתו ספיקא דרמי בר חמא איירי בטומאת התהום, ופשטינן דסותר הכל כדין טומאה ידועה.

(י) **גמ', המוצא מת מוטל לרחבה של דרך לתרומה טמא ובניזיר ובעושה פסח טהור**. כתב **רש"י ד"ה תנו רבנן**, דמיירי כשנודע לו לאחר שעשה פסחו, אבל קודם שעשה פסחו טמא, ונדחה לפסח שני. וכתב **המלא הרועים**, דלא מיירי שעשה פסחו לגמרי דהיינו דשחט זרוק, דבפסחים (פ"א): איתא, דאף כשלא נזרק הדם טהור. אלא מיירי ששחט ולא זרק, אבל אם לא שחט, נדחה לפסח שני. והוסיף, דמדברי **הרמב"ם** (פ"ו מקרבן פסח הי"א) שכתב, מי שעבר בדרך ומצאו מת מושכב לרחבה של דרך, אם היה המת טומאת התהום הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו. מוכח, דאף כשלא שחט שוחט לכתחילה.

(יא) **גמ', לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד**. כתב **רש"י ד"ה ולא אמרו**, דאתא למעוטי זב וזבה דלא הותרה בהם טומאת התהום. אבל **הרמב"ם** (פ"ו מניירות הי"ח) כתב, "ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל **הרוב** לא שהרי יודע בו זה שהרגו", דהיינו דאתא למעוטי הרוג. ו**הראב"ד** השיג עליו וכתב כרש"י.

נפשו קנויה לו. ומשמע דאינו נזיר כלל, ומשום כך אינו סותר ימי נזירותו. ואפילו בגוונא דנהג נזירות בשאר איסורים ולא נהג נזירות יין, אין הימים עולין לו כיון דלא היה נזיר בהן. (ועיין באות הבאה).

(יא) **מתני', שם**. פירש **ר"ע מברטנורא**, דמיירי שכפאו לשתות יין ולהטמא למתים, דבעי להשלים נזירותו כשיצא לחירות. והקשה **השפת אמת**, דכיון דנטמא במת סותר ימי נזירותו, ועל כרחך דמיירי שכפאו לשתות יין. והקהילות **יעקב** (סימן יח) כתב, **דבירושלמי** (בפירקין ה"א) פרכינן הכי, ומשנינן, דמשלים נזירותו היינו דמשלים מנין נזירות טומאה. ומונה ז' ימים ומונה בג' וז' ומביא קרבן טומאה, ואחר כן מונה נזירות טהרה. ואשמועינן דלא נימא דכיון דנשתחרר נעשה בריה חדשה, ופקעה הימנו נזירות טומאה.

(יב) **גמ', לאסור איסור על נפשו במי שנפשו קנויה לו יצא עבד וכו'**. **בירושלמי** (בפירקין ה"א), ילפינן לה מדכתיב (במדבר ו) "כי נזר אלקיו על ראשו", את שאין לו אדון אחר, יצא עבד שיש לו אדון אחר.

(יג) **גמ', יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו**. הקשה **הקהילות יעקב** (סימן יז), דבאומרת "הנאת תשמישך עלי" אמרינן **בנדרים** (טו): דהנדר חל אף דאית ביה הרעת שעבוד הבעל. ותירץ, דגוף העבד קנוי לרבו, וכשאסור עצמו בנדר, מריע לממונא דרבו, ולית ליה רשות להרע לאחרים. אבל גוף האשה אינו קנוי לבעלה אלא שמשועבד לו, וכשנודרת אינה אוסרת ממון אחרים, אלא גורמת למניעת גביית השעבוד, והוי גרם הרעה לאחרים ולא הרעה מממש.

(יד) **תוס' ד"ה יצא**, בתוה"ד, אלמא הנזירות חל על דבר שאין הרשות בידו. הקשה **הר"ש מדעסוי**, דנדרים נמי חלין על דבר מצוה, וכדתנן **בנדרים** (טז). ותירץ **השלמי נזיר**, דבנדר לא הוי חלות בדבר שאין הרשות בידו, דנודר אפילו לכתחילה כיון דהוי איסור חפצא. אבל בניירות אסר נפשיה אחפצא, ואינו רשאי לאסור נפשו בדבר שמצווה לעשותו.

(טו) **גמ', לימא ברשמואל קמפילוגי**. כתב **הקרבן אורה**, דמשמע, דדוקא לשמואל דאין צריך גט שחרור, לא ישתה אליבא דר' מאיר. אבל למאן דסבר דיצא לחירות וצריך גט שחרור, ישתה. והקשה, הא כיון שיצא לחירות ואין גופו קנוי לרבו, אמאי ישתה, והא לא שייכא ביה דרשא ד"לאסור איסור על נפשו" וכו'. וכתב, **דלירושלמי** שהובא לעיל אות יב) אתי שפיר, דכיון דצריך גט שחרור מיקרי יש לו אדון.

(טז) **גמ', מאן דאמר ישתה סבר סוף סוף מיהדר וכו'**. כתב **הקרבן אורה**, דמדברי **הרמב"ם** (פ"ב הי"ט), משמע דפליגי כשברח בלא כפית רבו. והקשה, דמאי שנא דכשלא ברח אסור לשתות שלא בכפית רבו, וכשברח מותר לשתות בלא כפיה. אבל **המאירי** (לעיל ס"א). כתב, דלר' יוסי ישתה, משום דמסתמא דעת רבו עליו והוי ככפאו, דאנן סהדי שאם היה אצלו היה כופהו.

דף סג ע"א

(א) **מתני', ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פי המערה טמא**. כתב **התפארת ישראל** (בפירקין אות יט), דלאו דוקא צף, אלא אף כשהמת מונח במים ואינו משוקע תחת קרקעיתם, אינו טומאת התהום. ונקט צף לאשמועינן, דאף דספק טומאה צפה דשרץ טהור, ספק מת צף טמא. וכן נקט על פי המערה לרבותא, דאפילו בכי האי גוונא הוי ספק מגע, וכל שכן כשנמצא בתוך המערה, דבודאי האהיל עליו.

(ב) **מתני', שחזקת טמא טמא וכו' שרגלים לדרב**. **המהרי"ט** (ח"א סימן פ"ב) הוכיח מכאן, דמחזיקין מאיסור לאיסור. דהא נטהר מטומאה קמייתא ואפילו הכי מטמאין ליה מספיקא טומאה אחריתא, וסותר את טהרתו משום דחזקת טמא טמא. וכתב **הקהילות יעקב** (סימן טו), דיש לדחות ראיתו, על פי דברי **הגר"ח** (סטנסיל סימן רחצ), דהנטהר מטומאה והיה טמא בטומאה אחרת, לא עלתה לו טבילה עד שיטהר משניהן, והוי טמא כדמעיקרא. והכא נמי, הא אי נטמא במת שבמערה, לא עלתה לו טבילה ואכתי טמא, דמחזיקין דטמא בטומאה דמעיקרא. ולא משום דמחזיקין ליה בטומאה חדשה. (ועיין להלן אות ה).

(ג) **תוס' ד"ה כיצד**, בשביל טומאת שרץ. ביאר **בתוס' הגרע"א** (אמנותינן אות נב), דדוקא בטומאת מת אמרינן דחזקת טמא טמא, אבל בטומאת שרץ ליכא

בשרץ על גבי שרץ דסליק מיניה. אבל לגירסת הרמב"ם אתי שפיר, דבשרץ על גבי שרץ איפשיטא דכטומאה סמיכתא היא, ומיבעי לן בשרץ על גבי נבילה שנימוחה.

(ה) תוס' ד"ה והמאהיל על פני הטומאה, כגון אדם ההולך במים ונמצא כזית מת קבוע במים. כתב הברכת ראש, דהא דלא פירשו דמיירי באדם השט במים. משום, דבהאי גוונא אינו מטמא באהל, דדמי לספינה השטה על פני המים, דתנינן באהלות (פ"ח מ"ה), דאינה מביאה את הטומאה. אבל בהולך על פני המים, כיון שנוגע ברגליו בארץ, מביא את הטומאה.

(ו) בא"ד, או במת לטומאת מגע. כתב הקרן אורה, דבירושלמי (בפירקין ה"ב), נמי איתא דלא נאמרה טומאה צפה אלא בשרץ. אבל הרמב"ם (פ"ד מאבות הטומאות ה"ג) כתב, ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד. וכן גרס (שם ה"ד), שרץ בכלי, וכן שרץ על גבי מת. וכתב הכסף משנה, "איני יודע אמאי שינה הרמב"ם לשון הגמרא דגרסינן מת בכלי". והקרן אורה כתב, דהרמב"ם אויל לשיטתו דלא טהרו אלא בשרץ בלבד ולא במת.

(ז) תוס' ד"ה בעי, בתר כלי אזלינן והא נח או דילמא בתר מיא אזלינן והא לא נח. הקשה הברכת ראש, דבשבת (ה). איתא, דבאגוז בכלי וכלי צף על גבי מים, אי אזלינן בתר כלי לא הוי כמונח. ותיירץ, דבשבת בעינן הנחה דלא נייד, ומשום הכי אי אזלינן בתר כלי, הא נייד עם הכלי ולא חשיב הנחה. אבל הכא לאו בנייד תליא מילתא, דכל הניטלין ספיקן טמא אף על פי דהטומאה ניידיא, והא דמטהרינן ליה היינו בצפה. ומיבעיא לן אי אזלינן בתר הכלי והוי הפסק בין הטומאה למים, וליכא טומאה צפה. ואמנם כן ביאר להדיא בפירוש הרא"ש ד"ה בתר כלי.

דף סד ע"ב

(ח) גמ', מודינא לך בנזיר שמחוסר תגלחת. כתב הברכת ראש, דמוכח מהכא, דאף לרבנן דסברי דתגלחת טהרה אינה מעכבת, תגלחת טומאה דמעכבת. דאם לא כן, אף דהוי מחוסר תגלחת לא היה צריך לסתור בטומאת התהום, ומדותר על כרחך דמעכבת. ודלא כדכתב הרש"ש לעיל (ז).

(ט) גמ', שימשא ממילא ערבא. כתב השב שמעתתא (ש"ה פ"ב), דמוכח מהכא דלא כהמהרי"ט (הובא לעיל סג. אות ב), דפירש, דחוקת טמא טמא מדין חזקה. דאי הכי מאי מהני דשמשא ממילא ערבא, והא גברא הוי בחזקת טמא.

(י) תוס' ד"ה אמר ליה, בתוה"ד, ורב המנונא מיירי בשביעי אחר שגילח, דנהי דמחוסר הערב שמש בהאי לא קרינן ליה בחזקת טמא. כתב הרמב"ם (פ"ו מניירות ה"כ), נזיר שנטמא במת וירד וטבל וכו' ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שמת היה בקרקעית המערה כשירד לטבול, סתר הכל מפני שהחזק לטומאה. וכתב הקרן אורה, דהרמב"ם לא נקט כרב המנונא דאף קודם תגלחת הוי בחזקת טומאה. משום, דרב המנונא סבר דמתחיל למנות נזירות טהרה משביעי אחר התגלחת, וקודם התגלחת הוי בחזקת טומאה. אבל למאן דסבר דאינו מונה אלא אחר הבאת קרבנותיו, לא מהניא תגלחתו, ומיד אחר טבילה יצא מחזקת טומאה, דלא מסתבר שיהיה בחזקת טומאה עד יום השמיני שראוי להביא קרבן.

(יא) תוס' ד"ה דתניא יום מלאת, האי יום מלאת לאו דוקא אלא כלומר חזרה וילדה יום פ"א, תביא ב' קרבנות תוך מלאת. ביאר הברכת ראש, דכוונתם ליישב הא דמלישנא דתני "יום מלאת" משמע דהוי מלישנא דקרא. וזה אינו, דהא בקרא כתיב "במלאת ימי טהרה". ומשום הכי פירשו דנקט הכי בלאו דוקא, אלא מיירי דילדה ביום פ"א.

(יב) [בא"ד, ביום ס"ד. צריך עיון אמאי נקטו יום ס"ד הא אפשר דתלד לאחר נ"ד יום, דאיכא י"ד ימי טומאה דנקבה, ומ' יום ליצירת הולד. (י.ו.)]

(יג) מתני', נוטלו ואת תפוסתו. כתב התפארת ישראל (אהלות פט"ז יכין אות לד), דטעמא דתפוסה אינו משום טומאה, דאי הכי אמאי ליכא תפוסה בנפלים ועובדי כוכבים, והרי יש בהן טומאת מתים. ועל כרחך דטעמא משום כבוד המת.

(יד) מתני', מצא שלשה אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד שמונה הרי זו שכונת קברות. כתב המקור חיים (סימן תס"ז ה), דטעמא משום חזקה דג'

(יב) תוס' ד"ה לתרומה טמא, כיון שהוא מוטל לרחבה של דרך אי אפשר לו לעבור כי אם דרך עליו ויהאיל. רש"י בפסחים (פא:): ד"ה שאין לו פירש, דבעושה פסח ונזיר טהור, אף על גב דטומאת ודאי היא, כיון דבשעה שעבר עליה הויא טומאת התהום, שלא היה שום אדם יודעו, ואף לו לא נודע עד שנשחטו קרבנותיו. אבל הרמב"ם (פ"ו מקרבן פסח ה"א) כתב, מי שעבר בדרך ומצאו מת מושכב לרוחבה של דרך, אם היה המת טומאת התהום הרי זה טהור לפסח, ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל והיא טומאת התהום טהור לפסח. דהיינו דדעתו דטומאת התהום לא הותרה אלא בספק. אמנם הרמב"ם (פ"ט מניירות ה"ח) כתב מת שהיה מושכב לרחב הדרך אע"פ שאין שם מקום לעבור אלא עליו או נוגע בצדו ואע"פ שהיא טומאה ידועה ועבר שם נזיר הרי זה טהור הואיל וספק ברשות הרבים טהור. והכסף משנה הקשה אדבריו מהא דבברייתא אמרו בד"א בטומאת התהום, אבל טומאה ידועה, שלשתן טמאים. ותיירץ, שגירסא אחרת היתה לו. וביאר דמה שכתב "שאיין שם מקום לעבור אלא עליו או נוגע בצדו" היינו שאי אפשר לעבור אלא על ידי הדחק, אבל על ידי הדחק אפשר לעבור בלא שיגע בו.

(יג) גמ', ספק טומאה צפה בין בכלים בין בקרקע טהורה. כתב הקרן אורה, דמיירי ברשות היחיד. ואף על גב דספק ברשות היחיד טמא, בטומאה צפה ספיקו טהור, וכדיליפינן מקרא ד"על הארץ" דעל הארץ ספיקו טמא, אבל לא בצפה. ודרשא גמורה היא, דאי לאו הכי ספיקו טמא כדין ספק ברשות היחיד. והוסיף, דבחולין (קכו). נמי משמע דדרשא כן. וכתב, אמנם הביא דהתוס' יו"ט בטהרות (פ"ד מ"ח) כתב, דהאי דרשא אסמכתא היא, ומדאורייתא אינו טמא אלא בודאי נגע. והקשה עליו, דאם כן אמאי לא יטמא נמי בספק נגע ברשות היחיד.

(יד) תוס' ד"ה צפה, בתוה"ד, דמספקא לן אי דוקא על פני המים מטהרינן, או הוא הדין צפה באויר וכו'. ממיעוטא דעל הארץ. ובפירוש הרא"ש (סד). ד"ה והנזרקין כתב, דאף בורקן באויר חשיב טומאה צפה. וכן כתב הר"ש בטהרות (פ"ה מ"ג). (ועיין להלן סד. אות ב).

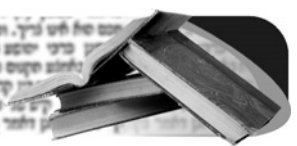
דף סד ע"א

(א) גמ', אמר עולא כתיב אך מעין וכתוב יטמא, הא כיצד צפה בכלים טמא בקרקע טהור. פירש המרומי שדה, דמדכתוב "אך מעין ובור ומקוה מים יהיה טהור", משמע, שנוגע בשרץ במים טהור. ומיירי בספק נגע, דבודאי נגע פשיטא דטמא. ובסיפא כתיב "ונוגע בנבלתם יטמא", ומשמע, דטמא בכל מקום אף בספק נגע, וקשיין אהדדי. ומשום הכי סברי רבנן דספק דצפה בכלים טמא ובקרקע טהור.

(ב) גמ', והנזרקין ספיקן טהור. הקשה הברכת ראש, אמאי נסתפקו התוס' לעיל (סג): ד"ה צפה, אי איכא טומאה צפה בנזרקין באויר, הא הכא קתני להדיא דהנזרקין ספיקן טהור. ותיירץ, דאולי לשיטתם בתוס' ד"ה כל הניטלין, דמיירי בניטלין ונגררין על פני המים, ונזרקין נמי מיירי דזרקן על פני המים, אבל אכתי לא שמעינן דינא דנזרקין באויר. והחזון איש (טהרות סימן ד ס"ק ז), נמי כתב כן, והוסיף, דאשמועינן תנא דינא דנזרקין במים דחשיב כצף, אף שבא מכא אדם.

(ג) [גמ', האי כזית והאי בעדשה, שרץ על גבי שרץ מהו. לכאורה צריך עיון, מאי טעמא לא אמרה הגמ' גם כאן אם תמצוי לומר. (א.ר.) ויש לומר, כיון שבכל ספיקות עד עתה יש גם הטעם דמפסקי מהדדי. הרי במה שנתפקה לגבי שרץ על גבי שרץ הוא השלמת השאלה לגבי הספיקות כולם, שמא הוא טעם מספיק למשווי מונח. ואם כן אין הספק נובע מהשאלה הקודמת. ולא שייך לשון אם תמצוי לומר שמתחיל לבעיה הנובעת מפישוט השאלה הקודמת. (א.ד.ב.)]

(ד) גמ', ואם תימצוי לומר שרץ על גבי שרץ כיון דמפסקי מהדדי כמאן דמנחא בכלי דמי. כתב הרמב"ם (פ"ד מאבות הטומאות ה"ח), היה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים, הרי זה כטומאה עבה שצפה על פני המים וספיקו טהור. וכתב הכסף משנה, דלגירסת הרמב"ם איפשיטא בעיין לקולא. וכתב הקרן אורה, דלגירסת דילן דבעיא איפשיטא לחומרא כיון דמפסקי מהדדי, קשה, אמאי בעי בתר הכי, בשרץ על גבי נבילה שנימוחה, ולא

(ט) [רא"ש ד"ה ואת הקסוות, וד"ה אלו נוטלן]. ביאר דקסמים היינו עצים שם ארון, והם המכונין גולל ודופק. חזינן דפירש דגולל דופק הם ארון המת, כרש"י שהביאו התוס' לעיל (נד). ד"ה הגולל. וצריך עיון, דבפירוש המשניות אהלות (פ"ב מ"ד) פירש כר"ת בתוס', דגולל הוא המצבה, ודופק אבנים שהמצבה נשענת עליהן. (י.ו.).

דף סה ע"ב

(ז) גמ', ולא הני תרי לגבי האי חד. כתב החזון איש (אהלות סימן כב סקי"ד), דאף דפינו אותם על דעת שלא לפנותם שוב, כיון דפינו אותם בטעות סלקא דעתך דשרי להחזירם, כיון דכבודן בקבר הראשון.

(יא) תוס' ד"ה אמר רב משרשיא, אית דמפרשי בדק ולא מצא מאי, מהו שיהא לחפור בעומק עד שיגיע לסלע או לבתולה. הקשה השיטה מקובצת, דבאהלות (פט"ז מ"ג) תנן, דבודק אמה ומניח אמה עד שמגיע לסלע או לקרקע בתולה, ומוכח דבודק עד קרקע בתולה.

(יב) בא"ד, שם. כתב הרמב"ם (פ"ט מטומאת מת ה"ג), וצריך לבדוק מן האחרון עשרים אמה ואם לא מצא שם מת אחר הרי אותן העשרים שבדק טהורות אף על פי שהן שכונת קברות. הקרן אורה ביאר, דדעתו דמיבעיא לן אי איכא בכ' אמה שבדק, דין בית הקברות כשלא מצא מת. ופשיט, דהוי "שכונת קברות". אבל ליכא בהו טומאת בית הקברות.

(יג) מתני', כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה. כתב הברכת ראש, דלישנא ד"בתחילה" הוי שפת יתר. וביאר, דנקט לא זו אף זו, דלא מיבעיא דטהור בדנסתפק אי איכא כגריס, אלא דהוי טהור אף אי הווקק לטומאה והוסגר, ונולד בו ספק טומאה עד שלא נטמא בודאי.

(יד) גמ', ספק טמא. הקשו התוס' בכתובות (עה): ד"ה ספק בשם רבינו תם, אמאי לא אולי רבנן בתר חזקת טהרה. ותיירצו, דמיירי שנוקק לטומאה, דהיה בו נגע והוחלט ממנו. וקודם שנטהר נולד בו ספק, ואחר שנטהר מן הראשון, נשאר בו ספק בתרא. אבל הר"ש בנגעים (פ"ד מ"י) כתב, דלא מיירי בשנוקק לטומאה, אלא דהויא ליה בהרת כחצי גריס, ולא היו בה שערות, ונולדה בהרת כחצי גריס ובה ב' שערות. דאיכא ספק אם קדם החצי האחרון לב' שערות. וסברי רבנן, דכמו דקדם החצי הראשון לשערות, הכי נמי קדם להו החצי האחרון.

(טו) ור' יהושע כיהה וכו' אלא כי איתמר דרב יהודה אמר רב וכו'. תוס' בכתובות (ע"ה): בד"ה ספק, הקשו, דבסוגיין מבואר דר' יהושע כיהה וטיהר מגזרת הכתוב, ד"לטהרו או לטמאו", ואילו התם מבואר דטעמיה משום חזקת הגוף. ותיירצו, דמהאי קרא שמעינן לדין חזקה. ובשיטה מקובצת (שם) תירץ בשם הריטב"א, דקרא דהכא אסמכתא בעלמא הוא.

(טז) תוס' ד"ה כל ספק נגעים, בתוה"ד, בזה ובהו כסלע ואינו יודע איזה מהם כיהה שניהם טמאים. הקשה הקרן אורה, אמאי שניהם טמאים ודאי, והא חד מינייהו ודאי טהור. ודמצינו לענין ספק טומאה ברשות היחיד, דכשנולד ספק בשנים הווי ספק טומאה. ותיירץ, דשאני הכא דטהרתו תלויה בכהן המטהר, וכיון שלא טיהרו קאי בטומאתו, וטמאין ודאי.

(יז) תוס' ד"ה אי הכי, דהא לא איצטריך קרא לעד שלא נזקק לטומאה דתיפוק ליה לאוקמיה אחזקתיה. הקשה הקרן אורה, דבנגעים (פ"ה מ"ד) תנן, דלתנא קמא אי לא נזקק לטומאה, טהור אפילו בב' נגעים באיש אחד. ובכי האי גונא ליכא לאוקמיה אחזקה, כיון דחד מינייהו ודאי פשה, ועל כרחך דילפינן מקרא. ותיירץ, דקראי אסמכתא בעלמא, דבלאו הכי אולינן מסברא בתר חזקה. וסבר תנא קמא, דאולינן בתר חזקה אף באיש אחד, דכיון דטהרתו תליא בראית הכהן, לא מטמאין נגע אחד משניהם, ומוקמינן כל אחד בחזקת טהרה.

(יח) מתני', ר' נחמיה פוטר שרגלים לדבר, וביארו התוס', דחולה הוא הואיל והיקל ממה שהיה. כתב הרמב"ם (פ"ד מרוצח ושמירת נפש ה"ה), אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן הכביד ומת, הרי זה נהרג. ואין אומדין אותו אומד שני כשהקל, שרגלים לדבר. וביאר הקרן אורה, דסבר, דאמרינן רגלים לדבר אליבא דחכמים, דכיון שהכביד, רגלים לדבר דמת מחמת ההכאה. והוסיף, דהכי איתא בירושלמי (בפירקין ה"ה). וכתב עוד,

פעמים. והוסיף, דמוכח מהא, דלא אמרינן חזקה ג' פעמים אלא היכא דמסתבר הכי והוי דבר שהשכל מחייבו, ולא בדבר שנפל במקרה. דאם לא כן, הא אפילו אם אין שם מארבע ועד שמונה, נימא דכיון דנקברו שם ג' מתים שמא נקברו מתים נוספים.

(טו) תוס' ד"ה בתחילה, שלא נודע לו כי קבור שם בקבר. הגר"א (אהלות פט"ז מ"ג) פירש, שמצא מת אחד בתחילה ולא מצא לפני כן שני מתים, ומשום הכי לא הוויא שכונת קברות. והרש"ש (שם) פירש, שלא מצאו סמוך לשכונת קברות, וכן כתב הברכת ראש.

(טז) תוס' ד"ה נוטלו, דוקא בשודע לו כי לדעת קבור שם. כתבו התוס' בבבא בתרא (קא): ד"ה המוצא, ד"קבר ידוע", היינו שידוע שנקבר לשם קבורה. אבל אי ידוע שיש כאן קבר, אבל לא נודע אי לשם קבורה אי לפי שעה, לא מקרי מצוי. וכתב התוס' יו"ט (בפירקין), דלפי זה צריך לומר, דקבר שאינו ידוע, היינו שלא היה ידוע שהיה שם קבר לשם קבורה.

דף סה ע"א

(א) גמ', וכל הני מאי טעמא לא אמרינן דילמא עכו"ם הוא. לכאורה מהלשון דילמא משמע דהווי ספק. אמנם הרמב"ם (בפ"ט מטומאת מת ה"ג) כתב, ואם היה אחד מאלו שמצא בתחלה או בסוף, הרוג או יושב או מושבב שלא כדרכו, שיהיה ראשו בין ירכותיו וכו' שחזקתן עכו"ם. ונראה דסבר דודאי עכו"ם. ונראה דפירש דלשון דילמא לאו בתורת ספק אלא בתורת ודאי. ומצינו כעין זה בערובין (ג). דילמא תבנית היכל כתבנית אולם, ומוכח התם דהווי ודאי. (א.ג.). עוד יש להביא ראיה מנדרים (פג). דפירש שם הר"ן בד"ה דלמא מיין, דהאי דאמרינן דלמא לאו דוקא. והגרע"א (בגליון הש"ס) שם ציין לעוד מקומות דמצינו כהאי גונא. (ח.ו.).

(ב) שם, הקשה בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סימן שעה), אמאי לא בדקינן אי הוי מהול, דעל כרחך מיירי במת שלם, דבחסר ליכא דין תפוסה ושכונת קברות. ותיירץ, דכיון דיש לתלות דהוי מומר, דדינו כגוי לגבי שכונת קברות. ועוד שמא הוי גר שמל ולא טבל, והמילה אינה סימן.

(ג) גמ', שם. כתב התוס' יו"ט, דבשלא כדרכו לא בעי בדיקה, אף למאן דסבר דעובדי כוכבים מטמאים באהל, משום דהכי גמירי דליכא בגוים שכונת קברות. אבל החזון איש (אהלות סימן כב, כד) כתב, דלהאי מאן דאמר, ממעטינן שלא כדרכו לענין דשרי לפנותו, אבל בדיקה בעי.

(ד) גמ', לא אמרו שכונת קברות אלא לג' ידועים. כתב הרמב"ם (פ"ט מטומאת מת ה"ו), מצא שנים ואחד היה ידוע, אין להם שכונת קברות, שהקבר הידוע אינו עושה שכונה. והקרן אורה ביאר דבריו, דלידועים ליכא שכונת קברות, דכיון דידועים הם, אמאי ניהוש דילמא איכא עוד.

(ה) גמ', אמר רב יהודה אמר קרא ונשאתני ממצרים טול עמי. כתב התוס' יו"ט, דלא נזכר בכתוב, שיעקב נקבר במצרים. וכתב בשם הרמב"ם, דאסמכתא בעלמא היא. ובפירוש הרא"ש בד"ה ממצרים כתב, דדרשינן מייתורא ד"ממצרים". ובמרומי שדה פירש בשם חותנו, שיעקב אמר ליוסף שיקברנו בארץ ישראל סמוך למיתתו, ולא יקברנו במצרים, ואחרי כן יטלו ישראל את תפוסתו כשיגאלו.

(ו) גמ', הוא דאמר כי האי תנא וכו'. ביאר הסדרי טהרות (אהלות פט"ז), דרבי אלעזר בר' צדוק סבר, דטעמא דתפוסה משום חשש טומאה, שמא איכא רקב בעפר שתחתיו. ולא חיישינן אלא בעפר תיחוח ובקסוות שתחתיו, ולא בקרקע בתולה. אבל לבן עזאי ילפינן מיעקב, דלא שייכא ביה טומאה, וגופו לא נעשה רקב, אלא דמדיני הקבורה בעי ליטול תפוסתו בכל קרקע.

(ז) תוס' ד"ה מצא פרט למצוי, פירש ר"י שאם היה ידוע לא יהא נוטלו. אבל הרמב"ם (פ"ט מטומאת מת ה"ה) כתב, מתים הנמצאים גלויים על פני השדה אין להם שכונת קברות ולא תבוסה, אלא מלקט עצם עצם והכל טהור. והליקוטי הלכות נסתפק, אי מודו התוס' לדינא לשיטת הרמב"ם, דבנמצא על פני השדה הוי מצוי ולית ליה שכונת קברות ותבוסה.

(ח) תוס' ד"ה פרט להרוג, בתוה"ד, קשה להבין למה, ושמא הלכה למשה מסיני היא. תירץ השפת אמת, דכיון דנחסר, מוכח דנהרג על ידי רוצחים וברך מקרה קבורהו כאן, ומשום הכי לא תלינן דהיה כאן בית הקברות.

מזונותיו. ומשום כך מדמי הברכות ועניית אמן לגוללירין המתגרים ולגבורים המנצחים במלחמה, דהברכות הם הגוללירין ועניית אמן הם הגבורים לנצח המלחמה נגד המקטרגים. ונסמכה מימרא זו למתניתין דתנן בסיומא דנזיר, כי הנזירות היא דיבוק אלוקי כמו שנאמר "להזיר לה'", והוא נותן כח וגבורה בפמליא של מעלה להשפיע עליו כח וגבורה נגד המקטרגים.

(ז שם. במהרש"א (חידושי אגדות) **סוטה (מ:)** ביאר דברי הגמ' שם, מנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר כו'. על פי דעת המקובלים דמלת אמן שהוא קיום והאמנת דבר, הוא מחבר ומצרף שם הקרי והכתיב. דהיינו, שם אדנות, ושם הוי"ה במספר צ"א, כמנין אמן. ועל כן בגבולין שאינו נקרא רק בשם אדנות כדאייתא בסוף פרק אלו עוברין, צריך לכיין גם לשם הכתיב בצירוף במלת אמן. והוא מה שאמרה הגמ' כאן, "גדול העונה אמן יותר מן המברך". כיון שהוא מצרף הכתיבה. אבל במקדש שהקרי והכתיבה בשם הוי"ה, אין לאבעי לצירוף אמן, אלא אומר "על כל ברכה תהלה". דהיינו ברכה, "ברכו את ה' מן העולם גוי". ותהלה, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". להורות, דהשם הנכבד שם הוי"ה, הוא במקדש מן העולם הזה, ועד הבא. עיין באותיות יא יב יג.

(יא גמ', שם. כתב המאירי, דטעמא, משום שרוב הפעמים כוונת השומע גדולה יותר מכוונת המברך. והוסיף, שאם המברך אומד את עצמו ומברך בכונה מעולה, נוח לו שיברך. והתוס' רא"ש בברכות (נג:) כתב, דהעונה אמן גדול מן המברך משום שהוא גומר את המצוה. עיין באות הבאה.

(יב גמ', שם. פירש הבן יהודע, דנקט ב"משמע", משום דאיירי כשהמסובין כולם חייבים לברך, ואחד מברך, וכולם יוצאים ידי חובה בשמיעתם, וצריכים לענות אמן בקול, כדי שישמע המברך ויצא ידי חובת אמן בשמיעה. ונמצא דהוה שקולין, דתרווייהו בעו שמיעה, ויוצאין ידי חובה על ידי המשמיע. אבל ממחרין לתת השכר למברך תחלה מדה כמגד מדה, כיון שהוא התחיל במצות אמירת הברכה. עיין באות הבאה.

(יג גמ', שם. עיין באות הקודמת. ואמנם משמע כן מהא דאמר רב לחייא בריה חטוף וברין, דעל כרחך היינו בגוונא דמחויב בברכה. והא דאמר ר' יוסי דגדול העונה אמן וכו' אי מיירי בסתם עונה אמן, או דוקא כשיוצא ידי חובתו בברכה. לפי מה שהבאנו אות יב דברי המאירי. ובאות יג ביאור הבן יהודע, יש לומר, דהיינו דוקא אם יוצא ידי חובתו. אבל לפי מה שהבאנו באות יא דברי המהרש"א, וכן לסברת הרא"ש שהבאנו באות יב, אף אגוונא שלא יצא ידי חובתו נאמרו הדברים. וכן מוכח מהא דכתב הרא"ש חולין (פ"ו ס"י ח') הביא בשם רבינו תם, דמי שכיבד את חברו למול את בנו ובא אחר וחסף ומל, אינו חייב לשלם שכר ברכה, כיון שענה אחריו אמן, וגדול העונה אמן יותר מן המברך. והתם אינו מוציא את השני ידי חובתו. וחזינן, דאף בכהאי גוונא אמרינן דהעונה אמן עדיף. ואפשר דהוכיחו כן, מדהוכיח ר' נהוראי מהגיבורים שנוצחין במלחמה, וכמו שהגיבורים באים רק אחר הגוללירין ולא עמהם, הכי נמי באמן מיירי בגוונא שעונה אחריו, ואינו בצירוף מה שיצא ידי חובת הברכה. (א.ג.א.).

(יד גמ', תלמידי חכמים מרבים שלום וכו'. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דקאי אמתניתין דמסיים בה בענין נזירות שמואל ושמשון שהוזמנו לעבודת ה' מבטן אמם. וקאמר דתלמידי חכמים מרבים שלום כשמשון ושמואל שהיו שופטי ישראל ועשו שלום ביניהם, ומייתי קרא דיוכל בניך, דבעוד שהיו קטנים היו לימודי ה' כי הוכנו לכך ממעי אמם, ועל ידם "ורב שלום בניך".

(טו גמ', ורב שלום בניך. כתב הערוך לנר (יבמות דף קכב:), דהטעם דמסיימין המסכתא בהאי מילתא, משום דנזיר הוא ענין שלום שבין איש לאשתו, וכמו שאמרו (סוטה ב.) שהרואה סוטה בקלקולה זייר עצמו מן היין, שגורם לפירוד בין איש לאשתו, ואם כן נזיר מורה על שלום שבין איש לאשתו.

דהכי מסתברא דמטעמא דרגלים לדבר מעמידין אותו על חזקתו הראשונה, דומיא דכל דיני דמתניתין.

דף סו ע"א

(א גמ', אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא. כתב השב שמעתתא (ש"ה פ"ב), דאי הוי טעמא דמשנוקק לטומאה ספיקו טמא משום חזקה, תיקשי, דבספק חזא נמי איכא חזקה טומאה. ומוכח, דטעמא משום דעל ידי שנוקק לטומאה איכא רגלים לדבר דראיה זו נמי הויא מחמת זיבה ולא מחמת שכבת זרע, אבל בספק אי חזא לא מטמאין ליה. אבל הקרן אורה כתב, דאף על פי דאיכא חזקה טומאה, לא מחייבין ליה קרבן, כיון דלא הוחזק לראית זוב.

(ב תוס' ד"ה אילימא, אפילו רבי יהושע לא קאמר אלא בצחצוחי זיבה אבל בעיניה לא, ושכבת זרע דמתניתין משמע דאף בעיניה. הקשה הקרן אורה, דאיכא מסתברא, דאי נימא דאפילו בעיניה מטמא במשא, על כרחך דהוא משום גזירת הכתוב, ואמאי קאמר שרגלים לדבר. אבל אי טעמא משום צחצוחי זיבה אתי שפיר, דאיכא רגלים לדבר דפתיכא ביה זיבה משנוקק לטומאה.

(ג מתני', נזיר היה שמואל. תמה הרד"ק (שמואל א א יא), כיצד חל נדרה של חנה והא אכתי לא היה שמואל בעולם. ועוד, הא קיימא לן לעיל (כח:): דאיש מדיר את בנו בנזירות, ולא אשה. ותיריך השלמי נזיר, דחנה נדרה שכשיוולד לה בן תשדל את בעלה שידירנו בנזירות.

(ד מתני', שם. כתב הרמב"ם (בפירוש המשניות), דנפקא מינה דהאומר הריני נזיר כשמואל הוי נזיר.

(ה מתני', נאמר בשמשון ומורה ונאמר בשמואל ומורה. כתב התוס' יו"ט (בפירקין מ"ה), דמדילפינן לה משמשון, משמע, דשמואל הוי נזיר משמשון. אבל הרמב"ם (פ"ג מנזירות הט"ז) כתב, דהיה נזיר עולם.

(ו מתני', שם. הקשה הבנין שלמה (סימן ס'), כיצד יליף גזירה שוה משמשון, והא כתב הרמב"ם (פ"ג מנזירות ה"ג), דנזירות שמשון הויא הלכה למשה מסיני, וקיימא לן דאין דנין ביג' מידות מהלכה, וכדכתב רש"י בשבת (קלב.). ד"ה עקיבא. אמנם התוס' לעיל (ד: ד"ה אלא כתבו, דמהלכתא גמרינן דשמשון הרג את הפלישתים לפני שלקח את חולצתם, ולא את עצם נזירותו.

(ז מתני', אמר ר' יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דמורה אינו מלשון יראה, דלא מצינו דאיכא בה אלא ה' בסופה ולא א'. והוי מלשון מרות ושררה, וכדמתרגמינן "ומרות אינש לא תהא עלהיה".

(ח מתני', שם. פירש התוס' יו"ט (בפירקין מ"ה), דר' יוסי קאמר דבשמואל ליכא לפרש מורה אלא של בשר ודם, דהכי כתיב (שמואל א' א') "ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו", דהיינו שיהיה עליו עול מלכות שמים ולא עול דבשר ודם. וביאר הברכת ראש, דהוצרך לפרש כן, משום דמורה דשמשון לא איירי במורה דבשר ודם, דהא ניתן בסופו ביד פלישתים. אבל המהרש"א (בחידושי אגדות) כתב, דמדקאמר אין מורה אלא של בשר ודם, משמע, דלגבי שמשון נמי הוי פירושא הכי. והא דכתיב ביה טעמא ד"כי נזיר אלקים יהיה", היינו דכל זמן שיהיה נזיר אלקים, לא יעלה עליו מורה בשר ודם, אבל כשתבטל נזירותו יעלה עליו מורה בשר ודם, ודלא כשמואל שלא תלה מורה דידיה בנזירותו.

דף סו ע"ב

(ט גמ', גדול העונה אמן יותר מן המברך. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דמייתי להא מילתא הכא, משום שעל ידי שהאדם מברך על אכילתו, משפיעו הקב"ה מזונות בריוח, והברכות הם סנגורים כנגד המקטרגים על

מסכת סוטה

דף ב ע"א

(א) מתני', כיצד מקנא לה אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני. כתב המנחת חינוך (שסה ט), דהוא הדין כשמקנא לה שלא תסתתר עם איש מכל באי עולם, משום דליכא סברא לחלק בין שהתרה בה על איש פרטי, או לכל באי עולם. ונקט אל תסתרי עם פלוני, משום דאורחא דמילתא דמקנא לאשתו על מי שחשוד בעיניו, ואין דרך לקנאות לכל באי עולם, דרובן בחזקת כשרות. אמנם המאירי (לקמן יח): כתב, דלא מצי לקנא מכמה אנשים אלא דוקא אם הזכיר את כולם בפרט.

(ב) רש"י ד"ה ומשקה, או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקינאתי לה, נאסרת בסתירה עד שתשתה. כתב בתוס' הגרע"א (אות א), דמשמע, דלר' יהושע דסבר דבעיני שנים להשקותה, אינה נאסרת על פי עצמו. ודלא כהרמב"ם (פ"א מסוטה ה"ב), דפסק כר' יהושע, ואף על פי כן פסק (שם ה"ח) דאם קינא לה בפני שנים וראה שנסתרה ושהתה כדי טומאה, דאסורה עליו.

(ג) גמ', שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. כתב הבאר שבע, דמשמעות לשון הגמ', דמצוה להזיר עצמו מן היין. והקשה מהא דאיתא בנדרים (י). דילפינן מקרא ד'וכפר עליו מאשר חטא על הנפש' דנזיר חוטא משום שציער עצמו מן היין. ותירץ, דרבי פליג, וסבירא ליה דקרא בנזיר טמא כתיב, דהוי חוטא משום דמתחרט. עוד תירץ, דלא איירי בנדר נזירות, אלא דיפרוש מן היין בלא נדר, כדי שלא יבא לידי קלקול כסוטה, דכשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין את הבועל (לקמן כו:).

(ד) גמ', כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי, אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו. ביאר הקרן אורה, דאשמועינן, דאף דהוי דלא כטבע היצירה שתעזוב אשה את בעלה, מ"מ, כיון דהזיווג הוי לפי מעשיו ובחירתו, אם בוחר בטוב ועמל בתורה, נותנין לו אשה טובה להיות לו לעזר. ואם בוחר בדעות זרות, מומינין לו אשה כנגדו לפי מעשיו, שהולכת אחר זרים.

(ה) רש"י ד"ה איני, מי הוי זיווג לפי רשע וחכות וכו'. המהרש"א כתב, דלא נראה לו מה שרש"י פירש הקושיא אמימרא דגמ' "דאין מזווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו", שהיא מימרא קודמת. אלא דהקושיא אהא ד"קשין לזווגן כקריעת ים סוף", דכן הקושיא בסנהדרין (כב). דלא מיייתי התם אלא ההיא דקשין כו'. וכן הקשה הבאר שבע, והוסיף דרש"י עצמו ביאר כן שם. ובזרע יצחק ביאר, דיפה כתב רש"י כן. משום דהא דאמר ר' יוחנן, וקשה לזווגן וכו' נמשך מהא דהזווג הוי לפי מעשיו, וכן פירש רש"י בהדיא בד"ה לזווגן, הַנְּבַדְלַפּי מַעֲשֵׂי, וזהו דאמר ר' יוחנן וקשין וכו' בוי"ו, ורש"י פירש על העיקר. וההיא דסנהדרין אף דלא נקט אלא דקשין, מכל מקום לא קאי אלא אהנך דלפי מעשיו.

(ו) בא"ד, אבל צדיק ורשע לא קאמר ליה דאין זה בידי שמים. כתב השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דהאי שיינויא אינו מספיק, דנהי דיראת שמים בידי האדם היא, לבחור אם יהיה צדיק או רשע. מכל מקום גלוי וידוע להקב"ה אם יבחר בטוב, או ימאס בו. ותירץ, דאף על פי שהקב"ה יודע את צדקת האדם, אינו רוצה להכריז עליו גזירה ולגזור אשה רשעה לרשע, כדי שלא יטעה אדם לומר גזירה הוא מלפניו מטוב ועד רע.

(ז) שם. והבאר שבע תמה על דברי רש"י אלו, הא איתא בברכות (י). דחזוקיה חוזה דהווי ליה בנין דלא מעלי, אלמא שאפילו דבר זה גלוי לפניו והוא מגלה לאחרים. והוסיף, דהא אשכחן שנודע רשעו וחכותו קודם היצירה אפילו על ידי בת קול, כגון גבי שמואל הרמתי, כדאיתא במדרש. עוד כתב דהא הרבה דברים תלויין במזל, כדאיתא בשבת (קנו). מאן דאתיליד בצדק יהא צדקן במצות וכו'. והביא דכבר נתעורר בכך הרמב"ם (פ"ה מתשובה ה"ה) שכתב, שמא תאמר והלא הקב"ה יודע כל מה שיהיה, וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע, אם ידע שהוא יהיה צדיק אי אפשר שלא יהיה צדיק וכו'. דע,

שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה, ורחבה מני ים, וכמה עקרים גדולים והררים רמים תלויין בה. והראב"ד כתב קצת תשובה, שהבורא הסיר זו הממשלה מידו אם יהיה צדיק או רשע, ומסרה ביד האדם עצמו, ועל כן אין ידיעתו גזירה, אלא כידיעת האצטגנינות שיודעים על פי מזלו של האדם מה יהיו דרכיו, אלא שנתן בו השכל לצאת מתחת המזל, והוא מכח הנתון באדם להיותו טוב או רע, והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל להוציאו לזה מידו אם לא, וזו הידיעה אינה גזירה. אך סיים דעדיין לא נחא ליה תירוץ זה. והבאר שבע סיים, דאין דבר זה ניתן לחקור ולדרוש בו עד שיבא מורה צדק. אמנם הקובץ הערות (סימן מט אות יב) הקשה על פי מה שביאר דהרמב"ם ועוד ראשונים סברי, דכל היכא דהווי אנוס, אם היה עושה הדבר ברצונו לולא האנוס, חשיב רצון. מה נתקשו הרמב"ם והראב"ד בהא, הרי כיון דעושה גם ברצון עצמו, הוה כמו אנוס ורצון יחידו, ושפיר הוי בר עונש. ונשאר בצריך עיון.

(ח) תוס' ד"ה קודם יצירת, נראה לר"י קודם יצירת הזכר בין אם נולדה הנקבה בין אם לא נולדה עדיין. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דדייקו כן משום דמייא לבית ושדה פלוני לפלוני, דשייך דוקא אם נוצר. וכן מדקאמר "בת פלוני לפלוני". דהיינו משום שלא שייך למימר עליה פלונית, משום דאביה בעולם ולא היא. עוד ביאר לפי זה הגמ' בנדה (לא): "זכר זה כר נקבה נקיייה באה", דהיינו שהזכר נולד במזלו, אבל הנקבה נקיייה באה בלי מזל, כי כבר נתלה מזלה ביצירת הזכר שזווג לה.

(ט) גמ', הא בזוג ראשון הא בזוג שני. וביאר בתוס' שני דווג שני היינו באלמון שנשא אלמנה. והג"ה בבאר שבע כתב. שראה פירושים רבים ולא ישרו בעיניו וביאר על פי חכמי האמת, כי קודם יצירת הולד יכריזו הזווג המתייחס אל נפשו והוא הזווג הראשון, אך אחרי בואו לעולם והגיע עת נשוא, ידינהו כפי מעשיו, ואם זכה יטלנה ואם לאו יעבירה ממנו ותנתן לאחר הטוב ממנו, והוא זווג שני לפי מעשיו.

(י) רש"י ד"ה אבל בטומאה, בתוה"ד, ויש עד אחד שקילקלה בסתירתה נאמן וכו' ואסורה לבעל ולבועל ולתרומה. הקשה התוס' שני, היאך מדויק כן, נימא דבעי שנים. ותירץ, דסמיך על הבריתא שהביא. ובשם ר' אלחנן ביאר, מדלא קתני ר' יהושע דלענין טומאה בעיני שנים, ואף משקה על פי עדים, אלא משקה וכו'. חזינן דלענין טומאה סגי בעד אחד.

(יא) שם, כתב בחידושי הגרי"ז (סטנסיל), דייק, ממה שאמר רש"י, דנאמנות העד אחד בטומאה, הווי נמי לגבי איסור הבעל והבועל ותרומה, ולא אמרינן דלא נאמן אלא לענין דאינה שותה, ונשארה באיסור הראשון של קינוי וסתירה, ואסורה מספק עד שתשתה. ואם כן פליג, אהא דכתב הרמב"ם (פ"א מסוטה ה"ב) כל סוטה שאמרנו שאינה שותה מפני עדי טומאה, הרי זו אסורה על בעלה לעולם ותצא בלא כתובה, שהרי נאסרה בקינוי וסתירה, והשתיה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד. וביאר המשנה למלך, דסבר דנאמנות העד היא רק על מניעת השתיה, וממילא נשארה באיסורה.

(יב) תוס' ד"ה אבל בטומאה. וי"ל דעדיפא ליה וכו'. הקשה הגרע"א אם כל הדיוק מהאי סברא, נידוק נמי דסתירה על ידי עצמו, הכי נמי טומאה על ידי עצמו, ויהיה הוא נאמן בלאו שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא לכתובה, ולהלקות אותה אם תאכל בתרומה. ונשאר בצריך עיון. (ועיין לעיל אות י)

דף ב ע"ב

(יג) תוס' ד"ה מאי טעמא, בסוה"ד, עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת למצוה או לעיכוב. כתב בחידושי הגרי"ז (סטנסיל), דלכאורה סבר

הדרגת חיובי

מסכת סוטה דף ב – דף ג

כא' אייר – כב' אייר התשס"ח

שלא בפני עדים תאסר עליו ולא יוכל להשקותה.

ב) גמ', אמרי מאי דקמא דקא בדלה ואתו למיעבד קנאה בהדה. הקשה הגרי"ח זוננפלד בספר שלמת חיים (ביאורי הש"ס), דמאי גריעותא איכא בהא דנבדלת מן האנשים, אדרבא הא כל כבודה בת מלך פנימה. ותיריך, דכיון דאינה נבדלת אלא מאותו איש ולא משאר אינשי, מוכח דאינה נבדלת משום צניעות, ומשום הכי אתו למיעבד קנאה בהדה. והוסיף, דמאי דכתב רש"י ד"ה מאי, שזו בודלת מן האנשים, צריך לומר דכוונתו דבודלת מהאנשים שקינא לה מהם. ועיין באות הבאה.

כא) רש"י ד"ה מאי דקמא, מה אירע עכשיו שזו בודלת מן האנשים. **המנחת חינוך** (מצוה שסה ט), הוכיח מהכא כשיטתו [הובאה לעיל ב. אות א.]. דהא אי אינו מקנא אלא מאיש פרטי, אם כן אינה בודלת אלא הימנו ולא מכל האנשים, ואמאי אתו למיעבד קנאה בהדה, אלא על כרחך מיירי במקנא לה על כל האנשים, ומשום הכי בודלת מהם ומתקנאים בה.

כב) גמ', ואתי למעבד קנאה בהדה. לכאורה יש להוכיח מכאן, דסתירה האוסרת אינה סתירה האסורה מדין יחוד. דאי לאו הכי מה אכפת לן שיכעסו שאינה מתיחדת עמהם. ולכאורה מוכח כן נמי מלשון רש"י ד"ה ואמר קנאי. דכתב בתוה"ד, סתירה כל שהוא. וכן בר"ה הכא ליכא. שכתב בתוה"ד שימצא לה סתירות הרבה. (א.ב.) ואמנם במשנה למלך פ"א מסוטה כתב כן, והוכיח מהרבה מקומות, ומהא דפסק הרמב"ם (שם) דשייך קנאה לשני בני אדם ואף דהוה כאחד, דלא שייך בהו דין יחוד. (אמנם כתב דהיינו דוקא אי קינא לה מפורש אהאי גוונא). וכן הוכיח מהא דפסק הרמב"ם (שם ה"ה) דשייך לקנאות מקרובים דליכא בהו איסור יחוד.].

כג) רש"י ד"ה ואיהו דאתי למיעבד קנאה בהדה, שזו מקניטתו על שחושדה. כתב בשו"ת בית הלוי (ח"ב סימן מב ד), דמדנקט רש"י "שחושדה", מוכח, דקינאי לא הוה אלא כשחושדה לזנות. אבל באומר לה אל תסתרי מפני ששונא לפלוני, או שאינו חושדה שתזנה, אלא שמוזירה על איסור יחוד, לא הוה קינאי, ואם נסתרה עמו מותרת.

דף ג' ע"א

א) גמ', ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. כתב הרש"ש, דריש לקיש פליג אדר' מאיר, וסבירא ליה דקרא ד"ועבר עליו רוח", איירי ברוח שטות, וכיון דנכנסה בו רוח שטות עובר על האיסור ומקנא לאשתו. ואזיל ריש לקיש לשיטתו לעיל דאסור לקנאות. והמנחת סוטה פירש, דר' מאיר סבר, שהקב"ה מכריז ומגלה רעתו, וריש לקיש סבר דכיון דנכנסה בו רוח שטות הוה כאנוס, והקב"ה מכסה עליו. והוסיף, דאמורא מצי לחלוק על מימרא דתנאי, היכא דליכא נפקותא לדינא.

ב) גמ', איש איש כי תשטה אשתו תשטה כתיב. פירש המהרש"א (בחיידושי אגדות), דאי הוה מלשון נטייה, הוה ליה למכתב כי תטה. ואי מלשון סוטה הוה ליה למכתב בס' כי תסטה, ומשום הכי דרשוהו מלשון שטות. והשפת אמת ביאר, דכיון דליכא ניקוד בתורה, קרינן ביה תשטה מלשון שטות.

ג) גמ', שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה. כתב בספר חוט המשולש (ח"ג סימן ו), דאיכא רגלים לדבר, משום דהוה קינאי קודם הסתירה, דאינה נאסרת בסתירה לחוד. אמנם כתב, דאין זה משום דבלא הקינאי תלינן דאינה יודעת דהסתירה אסורה, דאי הכי תאסר אשה "חברה" בסתירה בלבד. אלא דכיון שראתה שחושד ומתרה בה בפני עדים שלא תסתר, ולא חששה לכך ונסתרה, איכא רגלים לדבר דהחשד הוה אמת. [וכן מוכח מדברי רש"י לעיל (ב:) ד"ה ואמר, דכתב, דכיון דלא קינא לה לא נזרה בו. ומשמע, דעל ידי הקינאי תיזהר שלא להסתתר עמו, וכיון דלא נסתרה, איכא רגלים לדבר (ר.ג.).].

ד) גמ', רבנן אמרי רוח טהרה וכו'. פירש המהרש"א (בחיידושי אגדות), דהמלאכים נקראו רוחות כמו שכתוב "עושה מלאכיו רוחות", והם מעוררים את המקנא לטהרה, שלא תבא אשתו לידי פריצות. ומאן דסבר דהויא רוח טומאה, היינו כמו שכתוב "והייתי רוח שקר בפני", שהם רוחות שקר המעוררים את המקנא לידי טומאה שקינא לה בעוד שלא נסתרה.

ה) גמ', אי אמרת בשלמא רוח טהרה שפיר וכו'. הקשה הגרי"פ פערלא (עשה עה), דלר' עקיבא, ליכא למימר דאינו מקנא עד שתכנס בו רוח טהרה, דהא סבירא ליה דחובה לקנאות. ומוכח, כדכתב בספר זוהר הרקיע בדעת הרמב"ם (פ"ד מסוטה הי"ח), דלר' עקיבא נמי ליכא חיוב לקנאות אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

הירושלמי כמאן דאמר דמצוה לקנאות, ומשום הכי נסתפקו אי דינא דלא יקנא מתוך שחוק הוה רק לכתחילה, דדין מצות קינאי שתהיה מתוך אימה ויראה. אבל לר' ישמעאל דסבר דהויא רשות, ליכא מצוה לקנא, אלא דאיכא דינא דנאסרת על ידי קינאי. ולפי זה לא שייך להסתפק אי הוה לכתחילה או לא, דהא ליכא אלא דין דנאסרת בקינאי ואין זו מצוה. וביאר, דאף למאן דאמר דהויא רשות, אין הוה דין דמהני קינאי לענין שתהיה נאסרת, אלא דיש רשות לקנאות, ומשום הכי שפיר שייך להסתפק אי הא דאיכא רשות לקנאות הוה אף מתוך שחוק, או דהוה לעיכובא וליכא קינאי בהכי.

יד) בסוה"ד, אמר רבי מנא אתיאי כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב. **הרמב"ם** (פ"ד מסוטה הי"ח) כתב, ולא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה, ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו, הרי זה קינאי. וכתב **הכסף משנה**, דלדעתו, קרא ד"וזאת תורת הקנאות" קאי על שאר הפרשה, ולא על הקינאי, ומשום הכי, אין דינא הקינאי אינם מעכבים. עוד כתב, דאף אי נימא דקרא קאי אקינאי, מכל מקום, הא דלא יקנא מתוך שיחה וקלות ראש לא כתיב בהדיא, ומשום הכי לא הוה בכלל דינא הקינאי דהוה לעיכובא.

טו) גמ', רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום ר' אליעזר, המקנא לאשתו מקנא על פי עד אחד וכו'. הקשה המנחת קנאות, אמאי נקט על פי עד אחד, הא בקינאי דהוה עצמו מקנא לה, הוה על פי עד אחד. ותיריך, דמשכחת לה קינאי על פי עד אחד ולא על פי עצמו, כגון שעשה שליח לקנאות לה, ושליח נעשה עד. והוסיף, דאמנם הנודע ביהודה (מהדורא תנינא אבן העזר סימן קנ"ט) כתב דקינאי לא מהני על ידי שליח.

טז) גמ', לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה לא תיסתרי בהדי פלוני. הקשה התוס' יו"ט, אמאי אמרינן בזמן הזה, והא אפילו בזמן שבית המקדש קיים יש לחוש שמא תיסתר על פי עד אחד, או שהוא יראה הסתירה, וכיון דלא קים לן דהלכה כר' יוסי בר' יהודה, תיאסר עליו ולא יוכל להשקותה. ותיריך, דכיון דאפשר שתיסתר על פי שנים ויועיל הקינאי להשקותה, לא מנעוהו מהחובה לקנאות, אף על פי דאם תסתר על פי עצמו או על פי עד אחד תיאסר עליו עולמית. אבל בזמן הזה, אי אפשר שתשוב להיתרה בכל גוונא, ומשום הכי אסרו לקנאות. והרש"ש תירץ, דר' חנינא קאמר בסתמא, דלא לימא הכי לאשתו, בין על פי עדים ובין בינו לבינה, ומשום הכי נקט בזמן הזה, דהא במקנא על פי עדים בזמן שבית המקדש קיים שפיר יכול להשקותה. והוסיף, דזו כוונת רש"י בר"ה לא, שכתב, לא לימא איניש אפילו בינו לבינה. דהיינו דכל שכן שלא יאמר לה הכי בפני עדים, ואיירי ר' חנינא בין בזמן הזה ובין בזמן שבית המקדש קיים. ועיין נמי באות יח.

יז) גמ', שם. בתוס' חרשים (במשניות) כתבו, דאם קינא לאשתו בזמן הזה, ימחול מיד על קינאיו. דהא למסקנת הסוגיא דלקמן (כה.), יכול למחול רק לאחר שקינא לה ולא לאחר שנסתרה.

יח) גמ', דילמא קיימא לן כרבי יוסי בר' יהודה דאמר קינאי על פי עצמו. הקשה הרש"ש, דאם כן כל היכא דפליגי יחיד ורבים, לא ניזיל לקולא בתר רבים, דדילמא קיימא לן כיחיד המחמיר. ותיריך, דודאי אזלינן בכל מקום בתר רבים, אלא דר' חנינא שמע למימרא דריש לקיש דבסמוך, דאזיל כר' יוסי בר' יהודה, וחשש, שמא השמועה נכונה והלכה כוותיה. ומשום הכי נקט בזמן הזה, דבזמן המקדש לא חיישינן, כיון דהסנהדרין היו במקומם והם פסקו את ההלכות. והמנחה חרבה תירץ, על פי המהרי"ק (שורש קס"ה), דהכללים דנאמרו בש"ס דהלכה כפלוני, היינו דוקא בדברים שנהגו בימי האמוראים. אבל בדברים שלא נהגו בימיהם, לא אמרינן הכי. וכיון דהלכות אלו לא נהגו בימיהם, לא פסיקא אי הלכה כר' יוסי בר' יהודה.

יט) גמ', שם. הרמב"ם (פכ"ד מאישות הכ"ה) פסק, כמימרא דר' חנינא. והקשה האבי עזרי (מהדורא קמא שם), מהא דפסק בהלכות סוטה (פ"א ה"ב), כר' יהושע, דמקנא ומשקה לה על פי שנים ודלא כר' יוסי בר' יהודה. ואם כן אמאי תיאסר בקינאי על פי עצמו והא לא הוה קינאי. עוד הקשה, דבגמ' מפורש דליכא למיחש אלא אי קיימא לן כר' יוסי בר' יהודה. וכתב, דמוכח מהא דדעת הרמב"ם, דאף למאן דסבר דקינאי על פי שנים, לא הוה טעמא משום דבעינן עדי קיום כדין גיטין וקידושין, אלא כדי שלא תוכל לכפור ולטעון דלא קינא לה. אבל אם הבעל יודע דבאמת קינא לה, אף דהוה בינו לבינה, הוה קינאי ונאסרת עליו. ור' חנינא דנקט החשש לר' יוסי בר' יהודה, היינו משום דלדידיה חיישינן רק בזמן הזה, כיון דבזמן הבית יכול להשקותה ולברר האמת. אבל לר' יהושע גם בזמן הבית חיישינן, דאם יקנא

האשה. מכל מקום אין עצם זנותו מחריב הבית שמהותו האשה. א.ד.ב. ואמנם כתב הרמב"ם (פ"ד מסוטה הי"ט) וכל שאינו מקפיד על אשתו ובניו ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד, עד שידע שהן שלמין מכל חטא ועון, הרי זה חוטא שנאמר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא.]

(יד גמ', כל העושה מצוה אחת וכו' וכל העובר עבירה אחת. פירש המהרש"א (בחיודשי אגדות), דהעושה מצוה הולך בשמחה, ואין צריך המלאך הנוצר מן המצוה אלא להקדים לפניו ולהראות לו הדרך. אבל העושה עבירה צריך המלאך לכרכו וללפפו כי אינו הולך מרצונו.

(טו) רש"י ד"ה ולא באחיכם, עבודת עבד. הקשה בחידושי הגרי"ז (סטנסיל), הא שני איסורים הם, איסור עבודת עבד בישראל, ואיסור עבודת פרך. ובקרא ד"אחיכם" מיירי בעבודת פרך, ולא בעבודת עבד, ואמאי פירש רש"י דמיירי בעבודת עבד, והניח בצריך עיון.

(טז) רש"י ד"ה נסתלקה מהם, מלבא לביתם דאינו יכול לראות בעבירות שבביתו. כתב המהרש"א (בחיודשי אגדות), דרב חסדא איירי אהשראת השכינה בבית. וקאי אמירא דידיה דבסמוך, דזנותא בביתא כי קריא לשומשומא. וביאר, דקודם חטא הזנות, השכינה שורה בביתו של כל יחיד כמו שנאמר "בכל מקום אשר אוכיר וגו' אבא אליך וברכתך". וחטא הזנות בבית הוא סילוק שכינה מהם, וכדילף מקרא ד"כי ה' אלוך מתהלך בקרב וגו'", שדרך הילוך השכינה לבית כל אחד ולברך ביתו, וההיפוך הוא בסילוק שכינה דכתיב בה "ושב מאחריך".

(יז) רש"י ד"ה בה ולא בקינוי, דכיון דכתיב "בה" מיעוטא הוא, ולא גמרינן שאר עדיות דאשה מינה. הקשה המהרש"א, אמאי הוכרח לפרש הכי, הא לגבי שאר עדיות שבתורה ילפינן מגזירה שוה "דבר דבר מממוך", ולא אצטריך בה אלא דלא נילף עדות ראשונה קל וחומר מאחרונה לדינא דקינוי וסתירה. וכתב המנחת קנאות, דכוונת רש"י, דלכאורה תיקשי, הא בעינן ב' עדים בקינוי וסתירה, והוא הדין דבטומאה בעלמא בעינן תרתי. ושאינו טומאה דבתר קינוי וסתירה, דעד אחד נאמן בה משום דאיכא רגלים לדבר, ואמאי בעינן קרא למילף דאינו נאמן בטומאה בעלמא. ומשום הכי פירש, דממיעוטא דבה לא מוכח אלא דקינוי וסתירה לא דמו לטומאה, ולבתר הכי ילפינן מגזירה שוה דבעינן בטומאה גרידא ב' עדים ככל עדיות שבתורה, והוא הדין לקינוי וסתירה דנתמעטו מ"בה".

(יח) תוס' ד"ה כתיב נמי, ויש לומר אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים הוא כדי לייסרן. הקשה השפת אמת, דאי אסור מדאורייתא להשתעבד בהו, איך עקרו חכמים בקום ועשה, הא הוה להו לקנוס אותם במילי אחרינא. והוסיף, דיש ליישב קושיית התוס', דאי נמי הוה כתוב והיה לכם לאחווה ובאחיכם, נמי מצינן למידרש האי דרשא.

(יט) תוס' ד"ה תלמוד לומר, מאי צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו טומאה בעלמא בלא קנוי וסתירה בכי האי גוונא היה מהימן. תירץ בחידושי רבינו מאיר שמחה, דאיכא נפקא מינה לגבי יבום, דאם יש לעד נאמנות, כיון דכתיב בה טומאה כעירות, פטורה מן החליצה ואין צרתה מתייבמת. אבל אם נאמן מחמת שתיקת הבעל, הא הויה ספק סוטה, וצרתה מתייבמת. ובחיודשי הגרי"ז (סטנסיל) תירץ, דנפקא מינה, דאי נאמן משום שתיקה, אינו יכול להפסיד כתובתה. אבל אם האמינתו תורה אינה נוטלת כתובה. עוד נפקא מינה, לענין עד אחד המכחישו. דאי מטעם שתיקה, הויה עדות מוכחשת. אבל אי נאמן מהתורה, הוה כשניים, והעד המכחיש אינו נאמן, דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הוה כשניים.

(כ) תוס' ד"ה נאמר, אפילו בלא גזירה שוה מהיכא תיתי ליה דליתיהימן בה עד אחד מעדות אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא. הקשה הקרן אורה, דהא משמע, דבלא גזירה שוה דדבר דבר, נמי ידעינן דבעינן שנים בעדות אשה, והא מנא לן. ותירץ, דלא איצטריך גזירה שוה אלא בגוונא דליכא הכחשה, דהוה אמינא דהוה ככל איסורין דעד אחד מהימן בהו. אבל בעד אחד בהכחשה ודאי דאינו מהימן ולא בעינן למילף לה מגזירה שוה.

(ו גמ', ור' עקיבא קינוי אחרינא כתיב. כתב הבאר הגולה (סימן קעח אות ה), דמדילף ר' עקיבא מקינוי בתרא, משמע, דאסור לקנאות מיד כשחושד בה בתחילה, ולא יקנא אלא בפעם השניה. והוסיף, דמהכא למד הרמב"ם (פ"ד מסוטה הי"ט), דאין ראוי לקפוץ ולקנאות לאשתו בפני עדים תחילה.

(ז) תוס' ד"ה רבי ישמעאל, בתוה"ד, ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עביד ליה ר' עקיבא אסמכתא ודריש ליה לדרשה אחריתי. כתב הקרן אורה, דלא מצינו דפליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא בשאר מצוות. וביאר, דכוונתן למצוות דפליגי בהו בסוגיין, אי הוה בכלל שאר המצוות, דטומאת קרובים הויה בכלל המצוה להדמות לבורא ולעסוק בגמילות חסדים. ונת מצוה הווי נמי בכלל מצוה זו. וקינוי, הויה מצוה להסיר מכשול מביתו. ועבודת עבד אינה ממנין המצוות, משום דהחיוב הוא שלא להסיר עול העבדות מעבד כנעני ואין זו מצוה בפועל.

(ח) בא"ד, אתיא דר' אליעזר כבית שמאי. הקשה המנחת קנאות, לר' יוסי בר' יהודה דקאמר דלר' אליעזר מקנא על פי אחד ומשקה על פי שנים, אמאי קסבר ר' אליעזר דחובה לקנאות, הא אפילו אי סבר כבית שמאי יכול לגרשה אף ללא קינוי אי תיסתר בפני שני עדים, והויה עוברת על דת. ותירץ, לפי דברי הרמב"ם (פ"א מסוטה ה"ה), דאדם מקנא לאשתו מאביה ובנה. וכיון דמותרת להתייחד עמו, לא יוכל לגרשה כשנסתרה עמהם, דאינה עוברת על דת, ומשום הכי חובה לקנאות כדי שיוכל להשקותה כשתיסתר בעדים.

(ט) תוס' ד"ה לה יטמא, ונפקא מינה לעוסק במצוה. ביאר המהרש"א, דהוצרכו לכך משום דאי מיירי דליכא מתעסקים אחרים, הויה מת מצוה, ומיטמא אפילו לשאינו קרובו. אלא על כרחך דאיכא מתעסקים אחרים, ואמאי קאמר דמצוה על הכהן לטמא עצמו, הא אפילו ישראל אינו מחוייב להיטמא לקרוביו כשיש מתעסקים אחרים. ומשום הכי פירשו, דנפקא מינה לעוסק במצוה, דנהי דאין לכופו לטמאות, מכל מקום אי מיטמא לקרובו מיקרי עוסק במצוה ופטור מן המצוה. והקשה המנחת קנאות, למה לי קרא להכי, הא כל הקובר את המת עביד מצוה ופטור מכל המצוות שבתורה.

(י) בא"ד, מעשה ביוסף הכהן. כתב המהרש"א, דיוסף הכהן היה חייב לטמאות עצמו, כיון דלא היו אחרים מתעסקים בקבורת המת. וביאר המנחת קנאות, דאף על פי שהיה מת מצוה, לא רצה אף אחד להיטמא ולהדחות מן הפסח, וילפינן מקרא דמצוה להטמאות לקרובים, ומוטל החיוב על הכהן יותר משאר אנשים, וכפינן ליה שיטמא בעל כרחו במת מצוה.

(יא) תוס' ד"ה לא, כדאמר גבי קל וחומר מילתא דאתיא מקל וחומר טרח וכתב לה קרא ואפילו הכי היכא דאיכא למדרש דרשינן. הקשה התורת הקנאות, מהא דאיתא בפסחים (עו:), דר' אליעזר סבר, דאף היכא דאיכא למידרש, אמרינן מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא, ונימא נמי הכא דר' ישמעאל סבר הכי.

דף ג' ע"ב

(יב) גמ', ואמר רב חסדא תוקפא בביתא כי קריא לשומשומא. פירש המאירי, ד"שומשומא" היינו תולעת המצויה בגרעין השומשומין שנבראת מתוכו, ואין אדם מרגיש בו עד שאכל את כולו ולא נשארה בו אלא הקליפה. כך כשהאשה מתעסקת בזנות מרבה בהוצאות, ובעלה אינו מרגיש בדבר עד שממונו כלה.

(יג) גמ', אידי ואידי דאיתתא אבל בגברא לית לן בה. המצפה איתן ציין לעיין בהא דאיתא לקמן (י). דאמר ר' יוחנן דכל המזנה אשתו מזונת עליו, ואם כן על ידי זנותא דגברא חריב ביתא. וציין נמי להא דאיתא לקמן (יז). דדריש ר' עקיבא איש ואשה, זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן. אמר רבא, ודאשה עדיפא מדאיש, האי מצרף, והאי לא מצרף. ופירש רש"י דשם ה' שנכתב באשה לא נכתב בין אות הא' לאות ש' ומצורפים, ועל כן הסכנה יותר גדולה מאיש, שאות שם ה' היא י' ונכתבת בין הא' לש'. ונראה לבאר הדברים, דאף דהגברא אחראי על הנעשה בביתו ועל כן הוא גורם לזנות

זמני השיעור בדרגת היוזמי בעיון עיי רבני הכולל

בבין הזמנים, בין השעות 9.45-10.45

בביהמ"ד "משכן אהרן" טע"י הניכי ישיבת פוניבז' קרית ספר, מודיעין עילית.